

ali se nahajajo na marginah družbe. Učinek strateškega kategoriziranja je zavedanje, da kategorije niso homogene, temveč pluralne. Hkrati pa gre za teoretično ali kategoriziranje od zunaj, kar pomeni, da se osebe, ki jih kategoriziramo na ta način, nujno ne identificirajo z njimi. Opozorita, da se je to pokazalo tako pri projektu, v okviru katerega so identificirali tri družbene skupine žensk - migrantke, starejše ženske in Rominje, hkrati pa je to značilno tudi za podatke, ki jih zbirajo statistike. Nadaljnji korak je intrakategorično kategoriziranje, namenjeno dekategorizaciji oseb, ki se nahajajo na lokacijah kompleksnih neenakosti, pri čemer so le-te še vedno kategorizirane, a pridemo do spoznanja, da se soočajo z več kot eno marginalizirajočo osebno okoliščino. Tako so v projektu s pomočjo intervjujev, v katerih so intervjuvanke podale lastno definicijo osebnih okoliščin, ki jih postavljajo v neenak položaj, uspeli prikazati, kako se »oseba subjektivno »umesti« v objektivno družbeno lokacijo, kako kombinira različne identitete, katero identitetno dimenzijo doživlja kot dominantno in najbolj določujočo, kako legitimizira svoj položaj« (str. 79). Ob tem opozorita, da pri tej individualni obravnavi ne gre za individualizacijo problemov, temveč da so vse osebne okoliščine, ki so jih uspeli identificirati pri projektu, strukturne narave, ki jih ohranjajo prav tako strukturna razmerja moči.

Čeprav avtorici v zaključku opozorita, da namen publikacije ni podajanje metod in postopkov za

reševanje problemov neenakosti, temveč omogočanje razumevanja strukturnih pogojev neenakosti in mehanizmov reprodukcije neenakosti in kompleksnosti medsebojnega delovanja na različnih ravneh, pa s pomočjo študij primerov in analitičnih vprašanj za delo na vseh treh ravneh (mikroraven življenjskih izkušenj posameznic, mezoraven institucij in organizacij ter makroraven politik in dokumentov) dajeta primerno izhodišče za vse tiste, ki delajo na področju reševanja neenakosti na katerikoli izmed treh ravni. Zlasti odločilnega pomena je poglavje, v katerem podata in razložita kriterije za analizo kvalitete in dobrih praks politik kompleksnih enakosti, ki so lahko vodilo pripravljavkam in pripravljavcem politik s področij, ki zadevajo opredeljevanje ali reševanje neenakosti.

Tomaž KRPIČ

Karla F. C. Holloway
Private Bodies, Public Texts: Race, Gender and Cultural Bioethics
 Duke University Press, Durham in London 2011, str. 256, \$ 22.95
 (ISBN 978-0822349174)

Nedavno objavljena knjiga Karle F. C. Holloway *Private Bodies, Public Text: Race, Gender and Cultural Bioethics*, bralcu prinaša interdisciplinarno študijo, ki med seboj povezuje na prvi videz nekoliko težje povezljive discipline: literarne študije, pravne študije in bioetiko. Avtorica vse tri

omenjene discipline v knjigi povezuje in med seboj prepleta z jasnim namenom, da bi, če že ne v polni meri, pa vsaj v smislu prispevanja vsaj še enega tlakovca na poti do cilja, vzpostavila teorijo o kulturni etiki. Avtorici pri tem ne gre zgolj za odpiranja vprašanj, ki se tičejo položaja etike v kulturi in podajanja morebitnih končnih odgovorov nanje, ter s tem zgolj odpreti vrata še enemu multidisciplinarnemu proučevanju, ampak želi s knjigo tvorno prispevati k konstrukciji novega interdisciplinarnega pristopa v področju družboslovja. Tema, ki si jo je izbrala, namreč kar sama po sebi kliče k takšnemu pristopu. V ospredju njene študije je namreč posameznikovo telo v razmerju in prehodu med zasebnim in javnim, pri čemer se Hollowayeva vendarle osredotoča predvsem na pripovedno raven in s tem posledično predvsem na raven javnega diskurza in z njim povezane kulturne etike.

Ker je vprašanje kulturne etike, vsaj kar se tiče razsežnosti telesa, v slovenskem prostoru, ne toliko zanemarjeno, kakor prej spregledana tema, velja na tem mestu na kratko pojasniti, kako avtorica knjige razume naravo kulturne etike. Hollowayeva kulturno etiko opredeli skozi tri elementarne principe. Prvič, za uspešnost razlage kulturnih pojavov s pomočjo mehanizma kulturne etike je nujno potrebno priznati, da so kulturni pojavi vedno izredno kompleksni. Posledično temu so tudi njihove razlage, čeprav gre seveda za redukcijo realnosti na spoznavni model, kompleksne in vsebujejo celo

vrsto med seboj prepletenih razlag, ki še zdaleč niso povsem izčrpne in tudi ne nujno notranje neprotislovne. Drugič, kulturna etika mora, in to ji tudi v veliki meri uspeva, s svojo razlagalno intervencijo vedno segati onkraj analize zgodovinskih okvirov, v katerih se nek obravnavani kulturni pojav dogaja, čeprav je pri analizi kulturnih fenomenov zgodovinski okvir prav tako pomemben kot ostale razsežnosti. Avtorica je glede preseganja disciplinarnih omejitev celo še veliko bolj dosledna, saj se po njenem mnenju kulturna etika ne sme zadovoljiti zgolj z analizo regulatornih razsežnosti vsakodnevnih institucionalnih praks v družbeni skupnosti, ampak si mora pridobiti tudi vpogled v dejansko delovanje posameznikov, ki sicer tako ali drugače sledijo različnim regulatornim mehanizmom. In tretjič, zgodb, ki jih posamezniki pripovedujejo o nekem kulturnem pojavu, te so na ta način dejansko v njem tako tudi že vsebovane, ne smemo razumeti kot zgolj preslikavo neke abstrakcije iz disciplinarnega polja na raven predmeta proučevanja. Predvsem je pomembno, da se v okviru kulturne etike ukvarjamo, in kadar je to potrebno, tudi problematiziramo sam proces konstruiranja in strukturo pridobljenega znanja.

Kot smo povedali že uvodoma, se centralna ideja knjige kaže kot razkrivanje skritega konstruiranja razmerja med javnim in zasebnim v področju posameznikovega telesa. Lahko se zgolj strinjamo z avtorico knjige, ki ugotavlja, da je bila stopnja kršenja posameznikove zasebnosti v pod-

ročju medicine v zgodovini vedno tesno povezana s posameznikovim spolom in/ali raso. Ženske in temnopolti (širše gledano gre za nebelo populacijo, a Hollowayeve še posebej izpostavlja krivična družbena razmerja do temnopoltih, morda tudi zato, ker je sama temnopolta) so bili v preteklosti pogosto tarča različnih oblik diskriminacije. Tako je v veliki meri še vedno tudi danes, čeprav je na splošno zasebnost in njeno varovanje v moderni družbi sprejeto kot ena od temeljnih človekovih pravic. V procesu osvobajanja iz spon družbene diskriminacije igra pripoved pomembno vlogo, saj gre po mnenju Hollowayeve za nekakšno socializirano zgodbo. Skozi pripoved zgodbe v javnem prostoru postane nekaj, kar je bilo do tedaj morda bolj kakor javne, zasebne narave ali pa je bilo pred javnostjo skrito ozirom prikrito, docela javno, s čimer se odpre možnost, da postane predmet javnega nasprotovanja oziroma zavračanja zaradi tega, ker je prepoznano kot etično sporno. Kajti ne glede na to, da je posameznikov svet zasebnosti razumljen kot nedotakljivo področje javnega ali skupnega interesa, pa je še vedno, včasih celo ravno zato, prostor različnih oblik kršenja človekovih pravic, kot je to na primer, kadar gre za nasilje v družini.

Avtorica v knjigi na eni strani prisluhne tako zgodbam, ki jih, kot radi rečemo 'piše življenje' in na drugi strani zgodbam, ki jih pišejo pisateljice in pisatelji. Težko bi sicer rekli, da za slednje velja, da so v resnici, kaj bolj namišljene, kakor resnične

življenjske zgodbe. Bolj pomembno je verjetno predvsem to, da nam avtorica prikaže, kako pripoved lahko učinkuje, kljub temu da je izmišljena. O tem, da izmišljene zgodbe, če le ustrezajo kriterijem leposlovja, vsekakor morajo ugledati luč javnosti, in če pri tem ustrezajo tudi kriterijem družbene kritičnosti, toliko bolj, a Hollowajeve nas opozarja še na nekaj drugega. Zdi se, da ima lahko še posebej emancipatoren naboj zgodba, ki zapisana s pravniškim črnilom dočaka svoj konec v obliki pravne zmage na sodišču. Vzemimo samo na primer zgodbo o Alice Jones, ki jo je na sodišču v New Yorku leta 1924 tožil njen lastni mož, češ, da mu je zamolčala svoje črnsko poreklo. Sodišče je njegovo tožbo zavrnilo z argumentom, da se je med rjuhami v (zakonski) postelji lahko na lastne oči prepričal o barvi njene kože.

Knjiga je po temah razdeljena na štiri dele. V prvem delu je v ospredju nadzor nad biološko reprodukcijo posameznika. Gre za izredno pomembno vprašanje, kdo je tisti, ki ta nadzor izvaja; država ali posameznica oziroma posameznik. Izkáže se, da tako kot vedno pri tem, kdo bo imel nadzor nad reprodukcijo, pomembno vlogo igra stopnja revščine, barva kože in stopnja pridobljene izobrazbe. A ne gre zgolj za pravico do zdrave nosečnosti, ampak se spopad med enimi in drugimi začne že okrog vprašanja o kontracepciji. Kontracepcija da ali ne, in v kolikor je odgovor na to vprašanje pritrdilen, pod katerimi pogoji so sredstva, namenjena zaščititi pred nezaželeno nosečnostjo,

dostopna in komu. Kot vemo iz zgodovinskih virov v preteklosti tudi ni bilo vedno v ospredju le vprašanje pravice do kontracepcija, ampak tudi pravica do ohranitve plodnosti oziroma pravica, po kateri je posameznica ali posameznik upravičen, da lastni sterilizaciji kljub nekaterim dejavnikom tveganja, bodisi v času nosečnosti (nagnjenost k dedovanju nekaterih neozdravljivih bolezni) ali kasnejšega izvajanja starševske vloge (zaradi posameznikovega duševnega stanja), nasprotuje. Hollowayeva ugotavlja, da se je v preteklosti pogosto dogajalo, da so bili posameznice in posamezniki prisilno sterilizirani pod pretvezo neškodljivega medicinskega postopka (zgodba o sestrah Relf iz leta 1973), v čemer vidi še posebej hudo kršitev medicinske oziroma kulturne etike.

Drugo poglavje v knjigi je namenjeno vprašanju, kdo je lastnik informacij, ki so zapisane v človeškem genetskem materialu. Čeprav ima tudi na tem področju država monopol in bi lahko celo rekli, da bi bil lahko zaradi tega genetski material človeka primerno zavarovan, pa lahko v realnosti vseeno vidimo, da se je država ob ustrezno visoki koncesije pripravljena odpovedati nadzoru v korist farmacevtskih koncernov. Ali se država v resnici s tem pod pretvezo, da bo s tem genetska dediščina ustrezno raziskovana in zaščitena, pravzaprav ne odpoveduje javnemu interesu? Rezultate spoznanj o genetiki in iz njih izpeljane nove medicinske tehnologije si namreč lahko privoščijo predvsem najbogatejši sloj prebivalstva. Sploh

posebno vprašanje je tu nerazviti del sveta, kjer so razlike med revnimi in bogatimi največje in kjer revnim pogosto ne preostane drugega, kot da kot skupina izkoriščanih sodelujejo v trgovini s človeškimi organi.

Tretje poglavje se še naprej ukvarja z vprašanjem oziroma možnostjo samonadzorovanja, le da gre v tem poglavju za vprašanje, ali je posameznik sam lastnik svojih telesnih organov? Vse prepogosto se je v preteklosti dogajalo, da je bil za potrebe zdravljenja pacientu odvzet vzorec tkiva, vendar brez pacientovega soglasja za njegovo nadaljnjo uporabo v medicinskem raziskovanju. Najbolj razvpit primer je vsekakor primer Henriette Lacks, ki so ji v postopku zdravljenja raka na maternici odstranili maligni tumor. Kasneje se je izkazalo, da so odvzete He-La celice naravnost idealne za raziskovanje v laboratoriju, saj se delijo v neskončnost in so zato praktično neumrljive, rezultati, doseženi v različnih laboratorijih, pa so zato med seboj zlahka primerljivi. Niti Henrietta Lacks, niti njeni sorodniki pa o tem nikdar niso bili uradno obveščeni in so zgodbo o He-La celicah izvedeli zgolj po naključju.

V četrtem poglavju avtorica knjige odpira dilemo o tem, kdo ima pravico nadzora nad posameznikovim življenjem? Oziroma točneje, kdo ima pravico odločati o posameznikovi smrti? V kolikor postavimo sicer zanimivo zgodbo o neozdravljivo bolni Terri Schiavo, nekoliko na stran se etičnih dilem evtanazije lahko lotimo tudi skozi vprašanje, ali so res zdravniki tisti, ki lahko v skupnosti, kjer

pravno odločitev za evtanazijo in njeno izvajanje ni urejena, v vseh tistih primerih, ki sodijo v sivo, nejasno področje, poklicani, da sami odločajo o tem, kdaj in kateremu pacientu skrajšati muke? Vzemimo za primer naravno nesrečo, ki jo je povzročil hurikan Katrina, kjer naj bi na podlagi pričevanj v nekaterih primerih zdravniki avtonomno 'evtanazirali'

nekatero težke bolnike, ker jih ni bilo mogoče pravočasno evakuirati. A hudič tiči v tem, da naj bi v tem primeru šlo predvsem za revne bolnike in ženske. To pa je vsekakor vredno resnega premisleka, kako naprej in pa seveda, kakšno vlogo bo pri tem v prihodnosti imela kulturna etika. Seveda si lahko samo želimo, da čim bolj pozitivno.